

kwartaal

3

jaar

1988

Kwartaaloverzicht binnenlandse veiligheidsdienst

ministerie van binnenlandse zaken

Nr. 2088.557

KWARTAALOVERZICHT
BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST
3e KWARTAAL 1988

INDEX KWARTAALOVERZICHT 3e KWARTAAL 1988

I. **ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIG-
HEIDSDIENSTEN**

- Spionage wereldwijd
- Wisseling van de wacht aan de KGB-top

II. **ANTI-DEMOCRATISCHE STROMINGEN**

III. **COMECON**

- Toenadering EG-COMECON in stroomversnelling

IV. **POLITIEK (GEWELDDADIG) ACTIVISME**

- Het activistenblad N.N.
- Situatie in de kraakbeweging
- De ideologie-discussie in De Beweging

V. **TERRORISME**

- P.I.R.A.
- Aanslag op "City of Poros
- Opleving Dev Sol-activiteiten in Nederland

I. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

Spionage wereldwijd

De aan het einde van het voorgaande kwartaaloverzicht uitgesproken vrees dat, de politiek van perestroika en glasnost ten spijt, het aantal inlichtingenactiviteiten van de Oostblok-inlichtingendiensten onverminderd zou worden voortgezet, is bewaarheid.

Ook in het derde kwartaal van dit jaar is weer een aantal belangrijke spionage-affaires aan het licht gekomen, waarvan de schade voor de Atlantische veiligheid vooralsnog niet valt in te schatten.

1. Werd West-Duitsland in de vorige verslagperiode reeds opgeschrikt door een omvangrijk spionage-schandaal, ook in het derde kwartaal gelukte het de Westduitse contra-spionagediensten om een spionagenetwerk op te rollen. Op aanwijzing van de Amerikaanse militaire inlichtingendienst arresteerde de Westduitse politie eind augustus de 42-jarige Amerikaanse voormalige sergeant Clyde Lee C op verdenking van spionage ten behoeve van het Oostblok. C, die tot zijn pensionering werkzaam was als archiefbeheerder op de Amerikaanse basis in Bad Kreuznach, wordt ervan verdacht gedurende een tiental jaren zeer vertrouwelijke NAVO-documenten te hebben verkocht, vermoedelijk aan de Hongaarse inlichtingendienst. Gelijktijdig met de arrestatie in West-Duitsland van C, arresteerde de Zweedse politie in Gotenburg twee Zweedse artsen van Hongaarse afkomst die in deze zaak dienst zouden hebben gedaan als koeriers. Alhoewel de schade die C c.s. hebben toegebracht aan de veiligheid van de Verenigde Staten en het Atlantisch bondgenootschap nog niet is vastgesteld, vergelijken militaire experts deze zaak reeds met de spionage-affaire rond John Anthony W, de Amerikaanse voormalige marine-codeur die gedurende 16 jaar had gespioneerd voor de Sovjet-Unie.
2. Eind augustus arresteerde de Westduitse politie een 41-jarige PTT-beambte op verdenking van spionage voor de DDR. Er zou geen verband bestaan tussen deze zaak en de spionage-affaire rond de bovenvermelde Amerikaan C. Overigens speelden ook in de maand juli enige inlichtingen-zaken bij onze Oosterburen.
3. Medio juli maakten de Westduitse autoriteiten bekend dat op 16 juni een Oostduitser was gearresteerd die trachtte illegaal de grens over te steken. De man bleek in het bezit te zijn van op naam van een 29-jarige Westduitser gestelde identiteitspapieren. Hij beweerde aanvankelijk een trektocht te maken, maar gaf later toe dat hij afkomstig was uit de DDR.
4. Op 16 juli berichtte de pers dat een officier van het MfS, het Oostduitse ministerie voor staatsveiligheid, was overgelopen naar West-Duitsland. De overgelopen agent zou een expert zijn op decodeer-gebied en de West Duitsers een schat aan informatie kunnen verschaffen.

5. Op 21 juli gelastte het Westduitse federale parket het openen van strafzaken tegen drie personen die verdacht worden van spionage ten behoeve van het Oostblok. Het betrof hier Oleg T , hoofdredacteur van de Russische uitzendingen van Radio Free Europe, Reiner S , een 38-jarige ingenieur uit de DDR en Helmut F., een natuurkundige uit Bremen.
T zou vanaf 1966 actief geweest zijn voor de Sovjetrussische inlichtingendienst, S werd op 26 juni in Beieren gearresteerd in het bezit van documenten die hij via een zogenaamde dode brievenbus had ontvangen en Helmut F. tenslotte zou wetenschappelijke gegevens hebben doorgespeeld naar de Roemeense inlichtingendienst.
In maart van dit jaar werd de echtgenote van T , wegens spionage voor de Sovjet-Unie, reeds veroordeeld tot een gevangenisstraf van 18 maanden.
6. Haast traditioneel deden ook in deze verslagperiode weer geruchten de ronde over een op handen zijnde spionnenruil.
Binnenkort zouden twintig in het Oostblok gevangen zittende Westduitse agenten geruild worden tegen "een handjevol spionnen uit de DDR en de USSR". Volgens de Westduitse pers is de Sovjet-Unie met name geïnteresseerd in de terugkeer van Dieter G , die een levenslange gevangenisstraf uitzit in Zuid-Afrika wegens spionage voor het KGB.
7. In een opzienbarende documentaire die begin augustus op de Sovjet-televisie werd vertoond, werd voor het eerst door de Sovjet-autoriteiten toegegeven dat het te danken is geweest aan de Westduitse atoomgeleerde Klaus F dat de Sovjet-Unie in het bezit is gekomen van de atoombom.
F , die in 1949 in Groot-Brittannië tot 14 jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, overleed in januari van dit jaar in de DDR.
8. Op 18 augustus veroordeelde de rechtbank te Düsseldorf de 34-jarige in de Sovjet-Unie geboren Westduitser Peter F tot een gevangenisstraf van 2 jaar en drie maanden. F had van 1980 tot 1985 gespioneerd voor het KGB. F behoort tot de groep personen die in maart van dit jaar gearresteerd werd in een omvangrijk spionage-schandaal.
9. Het Noorse Hooggerechtshof wees medio augustus het beroep af dat Arne T had aangetekend tegen zijn veroordeling tot 20 jaar gevangenisstraf in juni 1985. T werd veroordeeld wegens spionage voor de Sovjet-Unie en Irak.
10. Kort voor de aanvang van deze verslagperiode meldde de Amerikaanse pers dat de Amerikaanse inlichtingendienst CIA in de zeventiger jaren een psychiatrisch rapport heeft laten opmaken over de toenmalige secretaris-generaal van de Verenigde Naties Kurt WALDHEIM.
Veiligheidsofficials zouden gezegd hebben dat de huidige president van Oostenrijk gedurende vele jaren contacten heeft onderhouden met de Amerikaanse, Sovjetrussische en Joegoslavische inlichtingendiensten.
11. Volgens onbevestigde persberichten zou het de Sovjet-Unie gelukt zijn toegang te krijgen tot de Zweedse bevolkings data-bank SPAR. De Sovjet-Unie en haar Warschaupactbondgenoten zouden de gegevens

uit deze data-bank kunnen gebruiken voor het recruterende van agenten voor hun inlichtingendiensten.

Reeds in 1986 zouden de Zweedse autoriteiten verdenkingen hebben opgevat dat de Sovjet-Unie toegang had tot deze data-bank.

12. Begin augustus werd bekend dat Jean-Louis J , de Zwitserse brigade-generaal die wegens spionage ten behoeve van de Sovjet-Unie in 1977 was veroordeeld tot een gevangenisstraf van 18 jaar, vervroegd in vrijheid was gesteld. J werd destijds omschreven als "de grootste verrader van de eeuw".
13. De Zwitserse autoriteiten kwamen op 8 augustus met de mededeling dat van de 87 in de afgelopen acht jaren aan het licht gekomen spionage-gevallen er 62 op het conto van het Oostblok geschreven konden worden. Bij deze 87 zaken waren in totaal 133 personen betrokken, waarvan 97 zich schuldig maakten aan spionage ten behoeve van Oosteuropese inlichtingendiensten. In genoemde periode werden 16 Oosteuropese diplomaten uit Zwitserland uitgewezen. Volgens de Zwitserse autoriteiten zijn de Oostblok-inlichtingendiensten in toenemende mate geïnteresseerd in hoogwaardige technologie, waarbij voor de Sovjet- Unie een coördinerende rol is weggelegd. Overigens benadrukten andere persberichten de rol van Zwitserland als "hunting-ground" voor zowel Westerse- als Oosterse-inlichtingendiensten als gevolg van het internationale karakter met name van Geneve.
14. Medio augustus stelde William W , hoofd van de CIA, dat de Sovjetrussische inlichtingendiensten hun spionage-activiteiten aan het opvoeren zijn en dat deze in de nieuwe Sovjet-politiek kennelijk geen aanleiding zien om hun activiteiten te verminderen.
15. Ook op het gebied van desinformatie, een van de activiteiten van het KGB, blijkt de Sovjet-Unie nog steeds actief te zijn. De Amerikaanse pers gaf in de verslagperiode een vijftal voorbeelden van deze desinformatie-campagnes van het KGB die erop gericht zijn om de Verenigde-Staten in diskrediet te brengen. Een onjuist bericht wordt gepubliceerd in een obscuur Derde Wereldblad, vervolgens overgenomen door een Sovjet-blad en tenslotte via de Sovjet-media in de wereld verspreid.
16. Begin juli meldde de pers dat de Japanse politie de 69-jarige CHU KYONG S had gearresteerd op verdenking van spionage voor Noord-Korea. CHU KYONG S , voorzitter van een handelsonderneming in Tokio, werd ontmaskerd als geheim adviseur van de communistische regering in Pyongyang. Bij huiszoeking vond de politie codeboeken en communicatie-apparatuur.
17. Australië en de Sovjet-Unie voeren reeds geruime tijd onderhandelingen over de toelating van de Sovjetrussische visserijvloot tot Australische havens. Hoewel de Australische regering geporteerd is voor een uitbreiding van de handelscontacten tussen beide landen, hebben veiligheidsofficials bedenkingen tegen de aanwezigheid van de Russische visserijvloot in de Zuidwest pacific. Deze visserijvloot zou onder meer worden ingezet voor spionagedoeleinden. De reactie van de Sovjetrussische ambassadeur in Australië: "Wij vissen vanwege de vis en niet op geheimen".

18. Op 17 juli meldde de Sovjet-regeringskrant Izvestia dat de Amerikaan Glen Michael SA politiek asiel was verleend in de Sovjet-Unie.
SA bleek identiek te zijn aan Glenn Michael SO, een voormalige medewerker van de Amerikaanse marine, die sinds mei 1986 voortvluchtig was. SO werd door de FBI verdacht van spionage voor de Sovjet-Unie.
19. Acht Sovjetrussen, die in het kader van het INF-verdrag tussen de USA en de USSR, de Verenigde Staten zouden bezoeken in verband met inspectie-werkzaamheden, zijn half juli de toegang tot de Verenigde Staten geweigerd nadat was vastgesteld dat de Sovjets zich in het verleden aan spionage-activiteiten hadden schuldig gemaakt. Voor zover bekend tekenden de Sovjet-autoriteiten geen bezwaar tegen deze Amerikaanse weigering aan.

Overigens protesteerden de Sovjet-autoriteiten wel bij de Amerikanen toen in augustus leden van een Amerikaans inspectieteam trachtten materiaal en grondmonsters uit de Sovjet-Unie te smokkelen.
Amerikaanse woordvoerders haastten zich na het incident te verklaren dat "er absoluut geen sprake was van spionage, doch dat de Amerikanen de monsters als souvenirs mee naar huis hadden willen nemen".

20. De Amerikaanse onder-minister van handel Paul F, die ons land onlangs bezocht voor besprekingen over de COCOM, is bevreesd dat met de inwerkingtreding van de vrije interne markt in Europa in 1992 controle op de export van strategische goederen naar het Oostblok een gecompliceerde aangelegenheid wordt. Militair-strategische goederen zullen naar zijn mening weglekken naar de Sovjet-Unie.
Zoals bekend betitelde Sovjet-minister van buitenlandse zaken SHEVARNADZE tijdens zijn bezoek aan Bonn dit voorjaar de COCOM-lijst nog als "die vervloekte lijst", die er de oorzaak van zou zijn dat een aantal ontwikkelingsprojecten in de USSR stagneren.
21. Waarschijnlijk onder het motto dat "glasnost" ook geldt voor het KGB gaf het hoofd van de Sovjetrussische geheime dienst, Viktor C op 2 september een interview aan de partijkrant Pravda. "Glasnost in gebondenheid" overigens want 100% openheid over het KGB is niet mogelijk, zo stelde C, die in het interview verder opmerkte dat "de kapitalistische geheime diensten" de nauwere politieke, economische en culturele betrekkingen gebruiken om de wetenschappelijke vooruitgang in de Sovjet-Unie af te remmen. C zei tevens dat in 1986 en 1987 in totaal 50 diplomaten en correspondenten uit NAVO-landen uit de Sovjet-Unie zijn uitgewezen in verband met "activiteiten incompatibel met hun status".
22. Op 3 september arresteerde de Belgische politie de 54-jarige Belgische luitenant-kolonel van de luchtmacht Guy B op verdenking van spionage voor een Oosteuropese mogendheid. B zou tegen betaling van veel geld militaire inlichtingen hebben doorgespeeld aan zijn opdrachtgevers, vermoedelijk de Oostduitse en de Sovjetrussische inlichtingendienst.
Latere persberichten meldden dat in deze zaak een GRU-officier, verbonden aan de USSR-ambassade te Brussel, zou zijn ondervraagd. Bovendien zouden de Belgische autoriteiten overwegen een Sovjet-diplomaat persona non grata te verklaren.

23. Op 5 september begon in Tel Aviv achter gesloten deuren het proces tegen de 43-jarige Israëliër K. , die verdacht wordt van spionage voor de Sovjet-Unie. K. , die in 1971 vanuit de Sovjet-Unie naar Israël emigreerde, gold als een van Israël's meest succesvolle zakenlieden met uitgebreide contacten in alle geledingen van de Israëliëse samenleving.
24. Medio september berichtte de internationale pers over een nieuw afliusterschandaal in de Zweedse ambassade in Moskou. De afliusterapparatuur zou geplaatst zijn door het KGB en tijdens een routinecontrole ontdekt zijn. Twee jaar geleden werd eveneens soortgelijke apparatuur in de Zweedse ambassade ontdekt.
25. Op 22 september gelastte de Britse regering drie Tsjechoslovaakse diplomaten het land te verlaten. Majoor Bedrich K. , Majoor Vlastinil N. en Pavel M. werden persona non grata verklaard in verband met activiteiten "incompatibel met hun status" de diplomatieke benaming voor spionage. Over de aard van de spionage-activiteiten van het Tsjechische trio hebben de Britse autoriteiten geen mededelingen gedaan. De laatste uitwijzing van Tsjechoslovaken uit Groot-Brittannië dateert uit 1984. Op 28 september retalieerde Tsjecho-Slowakije deze uitwijzing door twee Britse militaire attache's persona non grata te verklaren.
26. Op 24 september werd een leraar Russisch uit Keulen veroordeeld tot een gevangenisstraf van anderhalf jaar wegens spionage ten behoeve van het KGB. Betrokkene was tien jaar geleden vanuit de Sovjet-Unie naar de BRD verhuisd. Hij had het KGB inlichtingen verschaft over zijn werk voor een "Bundesamt" in Keulen. Het gerechtshof oordeelde dat betrokkene de BRD geen "meetbare" schade had toegebracht.
27. In een toelichting op de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken zegt minister Van DIJK onder andere dat de aandacht van de BVD zich in 1988 vooral gericht heeft op de activiteiten van het KGB en de andere Oosteuropese inlichtingendiensten alsmede op het onderzoek naar mogelijke spionage-activiteiten op nucleair gebied. Ook in het komende jaar zal de BVD zich wederom op de inlichtingenactiviteiten van de Oosteuropese inlichtingendiensten richten die in toenemende mate geïnteresseerd lijken te zijn in gegevens op hoogwaardig technisch en wetenschappelijk gebied, aldus de minister.
- Ook in deze verslagperiode viel er derhalve wederom geen vermindering waar te nemen in de activiteiten van de Oosteuropese inlichtingendiensten.

De aandacht die de internationale pers maar ook de Sovjet-pers de laatste tijd besteedt aan het KGB en haar wandaden uit het recente en verdere verleden, laat het KGB vooralsnog onberoerd waar het het vergaren van inlichtingen in het buitenland betreft. De opmerkingen van de minister van Binnenlandse Zaken ten aanzien van de contraspionage inspanning van de BVD moeten dan ook gezien worden tegen de achtergrond van de feitelijke waarnemingen van inlichtingenactiviteiten wereldwijd door de Oostblok inlichtingendiensten.

Wisseling van de wacht aan de KGB-top

In de reeks opzienbarende mutaties, die hun beslag kregen tijdens de bijzondere zittingen van het CC/CPSU op 30 september 1988 en van de Opperste Sovjet op 1 oktober, is de vervanging van KGB-chef CI door zijn ondergeschikte K niet de minst opvallende. In deze uiteenzetting zal getracht worden enkele achtergronden en mogelijke implicaties van deze mutatie te schetsen, alsmede een profiel en de vooruitzichten van de komende en gaande man aan de top van het Sovjetrussische Comité voor Staatsveiligheid.

Achtergronden

Toen na afloop van de spoedzitting van het CC/CPSU op 30 september onder meer bekend werd gemaakt dat KGB-chef en Politburolid CI was benoemd tot CC-secretaris en voorzitter van de nieuw gecreëerde CC-Commissie voor Justitiële Aangelegenheden, liet het zich reeds aanzien dat deze als gevolg daarvan het voorzitterschap van het Comité voor Staatsveiligheid zou moeten opgeven. Dit vermoeden werd reeds de volgende dag bewaarheid, toen premier RYZHKOV voor de Opperste Sovjet de benoeming bekend maakte van de 64-jarige KGB-generaal Vladimir K tot diens opvolger. Ogenblikkelijk kwamen speculaties op gang of deze mutatie nu een promotie dan wel degradatie voor CI betekende en mogelijk zelfs gevolgen zou kunnen hebben voor de machtspositie van het KGB.

Als een van de grootste prestaties van GORBACHEV wordt wel beschouwd dat hij na zijn aantreden als partijleider de aanhang van voormalig KGB-hoofd en algemeen CPSU-secretaris ANDROPOV heeft weten mee te krijgen en in te schakelen bij zijn hervormingspolitiek. Deze ANDROPOV-aanhangers, van wie velen afkomstig zijn uit het KGB of daar nog in actieve dienst zijn, behoren tot een zakelijk ingestelde, goed geïnformeerde elite, die minder boodschap heeft aan allerlei ideologische overwegingen dan de meer behoudende partijbureaucratie. Zij hebben daarom blijkbaar niet geaarzeld steun te geven aan GORBACHEV, toen deze zich een sterk en pragmatisch leider betoonde, die minder sprak over de communistische verworvenheden dan over de noodzakelijke modernisering van het land. Dat gold ook voor de hoogste KGB-leiding, die tot voor kort bestond uit voorzitter CI, diens twee eerste plaatsvervangers E en B en zeven gewone plaatsvervangers, onder wie KI, die bijna allemaal onder ANDROPOV bij het KGB zijn gaan werken en opgeklommen.

GORBACHEV had de hulp van het KGB dan ook wel nodig. Als een nieuwe CPSU-leider zich zoveel vijanden maakt binnen zijn eigen partij-apparaat als GORBACHEV inmiddels met zijn perestrojka-politiek heeft gedaan, kan hij het moeilijk stellen zonder de steun van enkele andere machtsbases in de Sovjetsamenleving zoals het leger of het KGB. En vooral de binnenlandse veiligheidscomponent van het KGB kon hem goede diensten bewijzen bij het doorvoeren van zijn nieuwe politiek en het breken van de weerstand van de oudere, tegenstribbelende partijbureaucraten. Dat lijkt het KGB over het algemeen ook gedaan te hebben, omdat het als centrale inlichtingeninstantie heel goed moet hebben ingezien dat er broodnodig nieuw leven geblazen moest worden in de vastgelopen Sovjeteconomie en -samenleving. Dat betekende uiteraard niet dat het KGB ineens liberaal was geworden en er niet tegen zou waken dat het vernieuwingsproces uit de hand zou lopen.

Intussen moet wel aangenomen worden dat het KGB als voornaamste veiligheids- en onderdrukkingssapparaat ook wel degelijk onder vroegere partijleiders betrokken moet zijn geweest bij vele corruptieschandalen en maffia-praktijken, waarover door de grote golf van glasnost steeds meer bijzonderheden aan het licht komen. In vergelijking met andere instituten heeft het KGB echter over het algemeen op dit punt opmerkelijk weinig kritiek te verduren gekregen en is het tot dusver ook gespaard gebleven voor zuiveringen van enige betekenis. Om eerder genoemde redenen kan GORBACHEV zich dergelijke maatregelen in dit stadium waarschijnlijk ook nog niet veroorloven. Toch komt tegen deze achtergrond de verplaatsing van C in een intrigerend daglicht te staan. Formeel is diens benoeming tot CC-secretaris niet als een degradatie op te vatten, integendeel, de combinatie van die functie met het volwaardig lidmaatschap van het Politburo gold altijd zo ongeveer als het hoogst bereikbare in het Sovjetbestel. Daar staat tegenover dat C met het opgeven van het KGB-voorzitterschap zijn directe greep verliest op een van 's lands invloedrijkste machtsbases.

De gaande man

Er zijn westerse waarnemers, die menen dat C zich in het kielzog van zijn Politburo-collega L in het afgelopen jaar ontwikkeld heeft tot een sleutelfiguur in het behoudende, interne partijverzet tegen de voortvarende hervormingskoers van GORBACHEV. Beiden zien wel de noodzaak van een zekere herstructurering en openheid, maar dan vooral niet te snel en te veel om het Sovjetsysteem zelf geen onoverzienbare risico's te laten lopen. Nog in een recent Pravda-interview beweerde C dat westerse kringen en inlichtingendiensten misbruik maken van 'glasnost' om de Sovjetmaatschappij te ondermijnen. En hier en daar begonnen in de Sovjetmedia waarschuwingen door te klinken tegen de ongecontroleerde macht van de veiligheidsdienst, die niet zou passen in de idee van de socialistische rechtsstaat zoals door GORBACHEV voor de bijzondere partijconferentie in juni ontvouwd. De meeste aandacht trok een artikel in het theoretische partijblad Kommunist, waarin een onbekende KGB-functionaris zijn organisatie in feite betichtte van een onnodige cultus van geheimzinnigdoenerij en van het ontwerpen van absurde barrières in de contacten met het buitenland, waardoor wetenschap en economie ernstige schade lijden.

Het is niet ondenkbaar dat GORBACHEV onder deze omstandigheden vreesde niet meer te kunnen rekenen op de loyale steun van het KGB. Om de veiligheidsdienst zonder al te veel gezichtsverlies beter naar zijn hand te kunnen zetten heeft hij wellicht besloten C naar een formeel hogere positie weg te promoveren, waar hij beter het oog op hem zou kunnen houden. Door zijn benoeming tot CC-secretaris is C namelijk tevens voorzitter geworden van een van de zes nieuw gecreëerde CC-commissies, die moeten gaan fungeren als sleutelorganen voor de beleidsvorming van de partij op de verschillende politieke, maatschappelijke en economische terreinen. Blijkens mededelingen na afloop van de spoedzitting van het CC zullen die zes nieuwe commissies onder leiding komen te staan van zes verschillende partijsecretarissen, die tevens deel uitmaken van het Politburo, en het toezicht krijgen op de daarmee corresponderende, overigens in omvang en aantal sterk gereduceerde CC-afdelingen. Door deze ingrijpende reorganisatie wordt het CC-apparaat in feite direct onder controle van het Politburo gebracht en van zijn beslissingsbevoegdheden ontdaan, wat een einde zal moeten maken aan de remmende parallelbureaucratie van de partij, zoals

door GORBACHEV steeds nagestreefd. Op de verschillende beleidsterreinen zullen de Sovjets, overheidsinstanties en werkerscollectieven zelfstandiger moeten gaan opereren, slechts op afstand "strategisch" (be)geleid door de partij.

C is in deze structuur voorzitter geworden van de CC-commissie voor Justitiële Aangelegenheden. Men mag aannemen dat die commissie verantwoordelijk zal worden voor de oude CC-afdeling Administratieve Organen die decennialang de supervisie heeft gehad over o.a. het KGB, de civiele militie en de gerechtelijke organen en daarmee over het hele inlichtingen- en repressie-apparaat. Hij behoudt dus wel degelijk een band met het KGB, maar dan in beleidsvoorbereidende zin en in het collegiaal verband van Politburo en CC-secretariaat. De ironie is overigens dat de gewezen KGB-chef nu met zijn nieuwe partijportefeuille voor Justitiële Aangelegenheden de hoofdlijnen zal moeten uitzetten voor de opbouw van de socialistische rechtsstaat, die GORBACHEV in het vooruitzicht heeft gesteld. In elk geval zal CI minder in de gelegenheid zijn diens hervormingsmaatregelen in de dagelijkse praktijk te dwarsbomen of zijn eigen KGB-spel te spelen tussen de meer behoudende en hervormingsgezinde vleugels binnen de partij.

De komende man

De nieuwe KGB-voorzitter KI is alleen maar lid van het CC, en is niet zoals zijn voorganger meteen na zijn benoeming in het Politburo verkozen, wat het politieke gewicht van het KGB bepaald niet ten goede zal komen. Dat maakt hem des te afhankelijker van GORBACHEV, aan wie hij zijn nieuwe baan met voorbijgaan aan de twee eerste plv. KGB-voorzitters heeft te danken en zonder wiens steun hij ook geen plaats zal kunnen krijgen in het hoogste partijorgaan, zoals voor een KGB-chef doorgaans gebruikelijk. Verwacht mag dus worden dat KI in zijn eigen belang en dat van zijn organisatie GORBACHEV's herstructureringspolitiek voluit zal proberen te ondersteunen.

Voorlopige conclusies

Volgens westerse waarnemers zou de benoeming van K kunnen duiden op twee niet onbelangrijke accentsverschuivingen in de KGB-activiteiten. In de eerste plaats zou het KGB onder leiding van K gezien diens carrière-gang grotere nadruk kunnen gaan leggen op het buitenlandse inlichtingenwerk. Dat zou ook passen in GORBACHEV's bedoelingen om met het oog op zijn ontspannings- en ontwapeningspolitiek beter geïnformeerd te raken over de "intentions and capabilities" van zijn gesprekspartners aan de onderhandelingstafel en om ten behoeve van zijn economische politiek de Sovjetachterstand op wetenschappelijk en technologisch gebied zo goed mogelijk ongedaan te maken met behulp van elders verkregen know-how. In de tweede plaats wordt verwacht dat het KGB onder K zich meer zal moeten inzetten voor de uitvoering van de perestroika-maatregelen van GORBACHEV cs., voor de bestrijding van corruptie en omkoperij, en wellicht ook voor de oplossing dan wel onderdrukking van de nationaal-etnische conflicten, die in een aantal Sovjetrepublieken om zich heengrijpen. Vrij algemeen is de opvatting dat GORBACHEV zijn greep op het KGB verstevigd heeft en dat dit van groot belang is voor de consolidatie van diens positie.

=====

II. ANTI-DEMOCRATISCHE STROMINGEN

=====

III. COMECON

Toenadering EG-COMECON in stroomversnelling

Op 25 juni jl. ondertekende de Westduitse minister van Buitenlandse Zaken Hans-Dietrich GENSCHER als fungerend voorzitter van de Raad van ministers van Buitenlandse Zaken van de EG samen met de Sovjetrussische COMECON-secretaris Vyacheslav S. een "gemeenschappelijke verklaring", waarin EG en COMECON overgingen tot wederzijdse erkenning en kenbaar maakten dat gestreefd zou worden naar grotere economische samenwerking. Deze verklaring, die de voorwaarden schiep voor het afsluiten van bilaterale handels- en samenwerkingsovereenkomsten tussen individuele lidstaten, kon ondertekend worden nadat de COMECON in mei de laatste hinderpaal had weggenomen. Tot dan had hij namelijk geëist dat de verklaring geen betrekking zou hebben op West-Berlijn, dat in de EG-accorden wel tot het grondgebied van de Gemeenschap wordt gerekend. Met het laten vallen van deze eis konden de besprekingen, in 1985 op instigatie van de Sovjetrussische partijleider GORBACHEV hervat na een jarenlange impasse, op zeer korte termijn worden afgerond.

De ondertekening van de "intentieverklaring" werd begeleid door zeer optimistische commentaren in de Oosteuropese media. Zo beschreef het Tsjechoslowaakse partijblad Rude Pravo de gebeurtenis in Luxemburg als "de eerste stap in de richting van het vestigen van systematische economische en wetenschappelijk-technische samenwerking tussen de twee geïntegreerde blokken" en als "het eerste fundament voor een gemeenschappelijk Europees huis". Deze laatste beeldspraak, het bouwen aan een gemeenschappelijk Europees huis, duikt voortdurend op wanneer er van Oosteuropese zijde gesproken wordt over de toenadering tussen EG en COMECON.

In West-Europa overheerst echter de scepsis. Een wezenlijke uitbreiding van de handel met Oost-Europa (niet meer dan 7% van de buitenlandse handel van de EG) wordt op korte termijn niet verwacht, omdat deze ernstig wordt gehinderd door zaken als trage ambtelijke molens in de plan-economieën, een kwalitatief ontoereikend aanbod en het ontbreken van convertibiliteit tussen de valuta.

Dit alles weerhield de COMECON-staten er niet van onmiddellijk na het accord van Luxemburg aan te sturen op de totstandkoming van bilaterale accorden met de EG. Reeds op 30 juni kon Hongarije als eerste meedelen dat jarenlang overleg met Brussel had geleid tot een handelsovereenkomst. Het accord voorziet in de opheffing van een groot aantal EG-restricties ten aanzien van Hongaarse importen en schept ook gunstige voorwaarden voor het opzetten van joint ventures en andere samenwerkingsvormen op gebieden die uiteenlopen van toerisme tot wetenschappelijk onderzoek.

In het kielzog van Hongarije hebben ook andere COMECON-staten hun overleg met de EG in een stroomversnelling gebracht. De DDR, aanvankelijk uiterst gereserveerd ten aanzien van relaties met Brussel,

verraste vriend en vijand door op 15 augustus aan te kondigen dat met onmiddellijke ingang diplomatieke banden met de EG waren aangeknoopt. Ook de Sovjet-Unie, Tsjechoslowakije en Bulgarije hebben volgens een mededeling van een EG-woordvoerder op 16 augustus een positief antwoord ontvangen op hun verzoek tot het aanknopen van diplomatieke betrekkingen met Brussel.

Athene

Op uitnodiging van de socialistische fractie in het Europees Parlement vond begin juli in de badplaats Vouliagmeni bij Athene een conferentie plaats, waar vertegenwoordigers van COMECON en EG discussieerden over de gevolgen van het Luxemburgse accoord. Ook deze bijeenkomst werd gekenmerkt door Oosteuropese optimisme en Westerse scepsis. Terwijl Jacques DELORS, voorzitter van de Europese Commissie (het dagelijks bestuur van de EG), vooral benadrukte dat de relaties langs de weg der geleidelijkheid verbeterd moeten worden, zag de leider van de COMECON-delegatie, de Pool Stephan Z , reeds op korte termijn enorme mogelijkheden voor samenwerking op het gebied van transport, energie, milieu, wetenschap en technologie.

De Tsjechoslowaakse vertegenwoordiger, Jan M , verwoordde bij deze gelegenheid opnieuw de Oosteuropese afkeer van de "discriminerende maatregelen" van het Coördinerend Comité voor Multilaterale Export Controle (COCOM)* . De door het COCOM opgestelde lijsten van hoogwaardig technologische producten (embargo-goederen), die niet naar Oost-Europa mogen worden geëxporteerd, achtte hij in strijd met de slotaccorden van Helsinki.

M 's betoog sluit perfect aan bij een sinds januari jl. waar te nemen Oosteuropese offensief tegen deze in Parijs gevestigde instelling. Hoewel de socialistische staten er in de afgelopen jaren op talrijke manieren in geslaagd zijn, goederen die op de COCOM-lijsten voorkomen te bemachtigen, wordt het COCOM blijkbaar toch nog steeds ervaren als een lastige hinderpaal. Dat de Sovjet-Unie en haar bondgenoten zich genoodzaakt hebben gezien een gecoördineerd offensief te starten tegen dit "relict uit de Koude Oorlog", heeft - zo valt op te maken uit een recent verschenen artikel in een Sovjetrussisch tijdschrift** - alles te maken met de wijze waarop de COCOM-leden, in het bijzonder de Verenigde Staten, er de afgelopen jaren in geslaagd zijn landen als Oostenrijk, Zwitserland en Zweden over te halen de COCOM-richtlijnen meer te respecteren.

Deze niet-COCOM landen werden in het verleden regelmatig beschuldigd van onvoldoende controle op illegale doorvoer van technologie naar Oost-Europa. De Verenigde Staten dreigden herhaaldelijk de export van technologie naar deze "neutrale" landen te beperken, indien zij hun

* Het COCOM bestaat uit de NAVO-landen, minus IJsland, plus Japan.

** Het betreft hier het artikel "COCOM, barrier on the path towards international cooperation" door Vilfrid T in het maandblad "Ekonomicheskoye Sotrudnichestvo Stran-Chlenov Sev" (februari 1988). De auteur is als econoom verbonden aan het Internationale Instituut voor Economische Problemen in het Socialistische Wereldsysteem van de COMECON.

export naar het Oostblok niet beter reguleerden. Het Sovjet-tijdschrift beklaagt zich er dan ook over dat deze politieke druk ertoe geleid heeft dat Zwitserland de COCOM-regels bijna geheel heeft opgenomen in haar wetten op de buitenlandse handel. Ook Oostenrijk en Zweden zouden onder druk van de VS momenteel een strakkere exportregulering hanteren. Formeel zal auteur Vilfrid T. misschien het gelijk aan zijn zijde hebben, doch de praktijk wijst uit met name Oostenrijk nog steeds fungeert als belangrijke "sluis" voor de doorvoer van "high-tech" naar Oost-Europa.

Ter discussie .

Ondanks de vastberadenheid van de COCOM-staten - tijdens de laatste bijeenkomst in Versailles (januari jl.) - om te komen tot betere controle, lijkt de anti-COCOM-campagne van het Oostblok inmiddels de eerste vruchten af te werpen. Met name in de Bondsrepubliek Duitsland wordt het bestaansrecht van het COCOM meer en meer ter discussie gesteld. De minister van Buitenlandse Zaken van de deelstaat Hessen, Alfred S. (FDP), riep onlangs op tot het vrijwel afschaffen van de exportbeperkingen, omdat deze niet passen in de huidige tijd van ontspanning. Zijn partijgenoot GENSCHER, de Westduitse minister van Buitenlandse Zaken, heeft reeds bij herhaling kenbaar gemaakt dat naar zijn mening "in een tijd van het Nieuwe Denken en het steeds sterker wordende verlangen naar samenwerking de COCOM-beperkingen tot een minimum teruggebracht dienen te worden". Ook in andere Westerse landen vallen in de media dergelijke pleidooien steeds vaker waar te nemen.

Complexprogram 2000

Als reactie op de verslechterende handelsrelaties met het Westen, de Westeuropese programma's voor technologische ontwikkelingen (EUREKA) en de stringenter toepassing van de regels tegen technology-transfer, presenteerde de COMECON in 1985 een "Complexprogramma ter bevordering van de technisch-wetenschappelijke vooruitgang tot het jaar 2000". Hierin is aangegeven hoe de COMECON-staten door samenwerking, afstemming en taakverdeling op het gebied van wetenschap en technologie, de achterstand op het Westen denken weg te werken. Onder GORBACHEV is de afgelopen jaren duidelijk geworden dat de doelstellingen van dit Complexprogram 2000 bij lange na niet gerealiseerd kunnen worden zonder samenwerking met de ontwikkelde industriestaten in het Westen.

Het is duidelijk dat de recente toenadering tussen EG en COMECON in belangrijke mate is voortgekomen uit deze wens tot samenwerking op wetenschappelijk en technisch gebied. Uit Oosteuropese commentaren valt af te leiden, dat gehoopt wordt dat door de verbeterde samenwerking met de EG langs legale weg - met gebruikmaking van de zo ontstane nieuwe mogelijkheden voor politieke beïnvloeding en diplomatieke druk - meer hoogwaardige Westerse technologie bemachtigd kan worden. Bovendien lijken zich in de nabije toekomst ook op dit terrein voor Oost-Europa tal van nieuwe mogelijkheden aan te dienen, door het naderende vrijhandelsverkeer als gevolg van het verdwijnen van de interne EG-grenzen in 1992.

Tegelijk zullen de Sovjet-Unie en haar Oosteuropese bondgenoten blijven pogen ook langs andere, meer traditionele wegen, produkten die op hun technologische verlanglijstje prijken, te bemachtigen. Tegen deze achtergrond moeten waarschijnlijk ook de afkeurende reacties in de

Oostblok-media geplaatst worden, ten aanzien van een mogelijk EG-lidmaatschap van Oostenrijk en Zweden. Waarschijnlijk wordt gevreesd dat inkapseling van deze beide neutrale staten in het EG-blok de teloorgang zal betekenen van twee belangrijke "doorvoerhavens" van Westerse technologie, omdat de landen zich dan geheel zullen moeten schikken naar de gangbare regelgeving in de andere EG-lidstaten, die met uitzondering van Ierland* alle zijn aangesloten bij het COCOM.

Een betere toegang tot de Westerse markten en een groeiende stroom van Westerse technologie naar het Oostblok zijn volgens de Sovjet-leider Michael GORBACHEV belangrijke voorwaarden voor het welslagen van de perestroika en de modernisering van de Oosteuropese economieën. De afgelopen maanden is duidelijk geworden dat Oost-Europa (e.g. de COMECON) een doorbraak in de betrekkingen met de Europese Gemeenschap heeft geforceerd, om - tegen de achtergrond van de eenwording van de Europese markt in 1992 - op afzienbare termijn op dit terrein succes te boeken. Het ligt echter voor de hand dat Moskou c.s. tegelijkertijd niets zullen nalaten om te besparen op "research and development" door ook langs niet-legale wegen hoogwaardige technologie te bemachtigen.

* De Republiek Ierland heeft evenwel met de NAVO en het COCOM duidelijke afspraken gemaakt over de navolging van de richtlijnen ten aanzien van exportbeperkingen voor hoogwaardige technologie.

IV. POLITIEK (GEWELDDADIG) ACTIVISME

=====

Het activistenblad N.N.

Eind juni kwam het actieblad N.N. landelijk in het nieuws nadat het een sabotagehandleiding voor (Shell-)benzinepompen had gepubliceerd. Het kersverse blad had slechts vijf nummers nodig om Nederland te laten weten dat het bestond. Wat er achter N.N. schuilt en hoe het blad tot standgekomen is, wordt in het navolgende stuk beschreven.

Ontstaan

Na meer dan 300 maal te zijn verschenen viel eind maart 1988 definitief het doek voor het Amsterdamse actieblad BLUF!. Met een extra dik nummer en een groot afscheidsfeest in het Amsterdamse muziektheater Paradiso nam het blad afscheid van lezers en sympathisanten. Het einde, dat voor veel actievoerders als een klap kwam, kondigde zich al eerder aan. Sinds begin '87 kampte het redactiecollectief met allerlei problemen. Interne ideologische tegenstellingen, permanent menskrachten tekort, gebrek aan - vooral inspirerend - actienieuws en een teruglopend abonneebestand deden de zittende redactie - na een aanzet van de oude BLUF!-machthebbers door middel van een discussienota die de opheffing bepleitte - besluiten de eer aan zichzelf te houden en het blad die mythe te laten zijn, die het de afgelopen zes jaar door middel van vele geruchtmakende publicaties had geschapen. Een aantal leden van het redactiecollectief van BLUF! dat - net als veel lezers - het niet eens was met de opheffing van "hun" actieblad, nam al snel na de opheffing het initiatief voor een nieuw op te richten actieblad voor Nederland. De hieruit voortgekomen "initiatiefgroep", trachtte door middel van een subsidie van f 2000,-- - verkregen uit het BLUF!-kapitaal - binnen een maand een nieuw actieblad op te richten. De door het verdwijnen van BLUF! ontstane leemte in de informatievoorziening aan De Beweging en andere zeer geïnteresseerde lezers - dat door de arrestatie van de RaRa-verdachten in april nog eens extra benadrukt werd - moest snel verdwijnen. Vooral actiegroepen buiten de Randstad ondervonden al snel problemen bij het uitdragen van hun ideeën en kregen steeds meer het gevoel geïsoleerd van de rest van De Beweging te geraken, aangezien andere actiebladen zoals "De Zwarte" wel de pretentie, maar niet de functie hebben van landelijk medium. De initiatiefgroep kreeg al snel steun uit alle delen van De Beweging en niet alleen in de vorm van menskracht, maar ook financieel: men wist ruim f 7750,-- aan subsidies te verwerven. Op Koninginnedag zag het nul-nummer van een nieuw landelijk actieblad - dat de naam N.N. (Nomen Nescio) kreeg - het levenslicht. Het blad, dat wegens onervarenheid van het nieuwe redactiecollectief en uit financiële overwegingen vooralsnog eenmaal per twee weken verschijnt, heeft na tien nummers een abonneebestand van ca. 500 abonnees en een oplage van 1200 exemplaren weten op te bouwen.

Organisatie

In tegenstelling tot de chaotische beginfase die voorganger BLUF! in haar beginperiode doormaakte, kenmerkt de N.N. zich door een duidelijke organisatiestructuur zoals BLUF! die de laatste twee jaar kende.

Het N.N.-redactiecollectief is opgedeeld in een zevental deelredacties, die ieder een deel van het activisme voor hun rekening nemen.

Bovendien maakt men gebruik van een netwerk van redacteuren in het gehele land. Dit moet het landelijke karakter van het blad garanderen. Vanwege het vrijwillige, ietwat vrijblijvende karakter van de kring van medewerkers - die afkomstig zijn uit verschillende delen van De Beweging - kent het redactiecollectief geen vaste samenstelling. De medewerkers verschillen onderling sterk in opleidingsnivo, leeftijd en politieke achtergrond. Het verbindende element is dat zij allen participeren in De Beweging en over het algemeen een verleden hebben in het actievoeren.

Een kern (ca. 10 personen) van "vaste" medewerkers moet de coördinatie en continuïteit waarborgen.

Naast de verschillende deelredacties kent N.N. nog een aantal organisatorisch gescheiden groepjes, die zich bezighouden met deeltaken, zoals: lay-out, fotografie, rapen en verzenden, (financiële) administratie, etc..

Deze hele organisatie moet borg staan voor de uitvoering van de hoofddoelstelling van N.N.: spreekbuis en inspirator te zijn voor het politiek activisme in geheel Nederland (en soms ook daarbuiten).

Evenals BLUF! heeft N.N. domicilie gekozen in het gekraakte bedrijvencomplex aan de Van Ostadestraat 233 te Amsterdam. Naast de redactieruimte is hier ook de huisdrukkerij "De Raddraaier" gevestigd.

Het blad wordt - behalve aan de vaste abonnees - ook verspreid via het landelijk circuit van alternatieve boekhandels en via colportage in o.a. de kraakcafe's.

Inhoud van N.N.

N.N. kent - in tegenstelling tot BLUF! - een vaste rubriekindeling, die gerelateerd is aan de verschillende deelredacties.

Hierdoor kan N.N. haar lezers een vast aanbod, dat interessant is voor de gehele Beweging, garanderen. In het tiende nummer geeft het aan dat er ook plaats is voor langere, ideologisch getinte artikelen. Voor de vrouwenstrijd (die bij BLUF! nauwelijks aan de orde kwam) is er in de N.N. een eigen rubriek. N.N. heeft ook aandacht voor de praktische aspecten van het actievoeren. Zo publiceerde het een "Sabotagehandleiding tegen benzinepompen", tips om proletarisch te winkelen en komt het blad vanaf nummer 9 met een wekelijkse actietip van Nix Nut.

Betekenis voor De Beweging

Evenals BLUF! biedt ook N.N. de door diversiteit geteisterde Beweging de mogelijkheid het draagvlak voor hun ideeën en opvattingen binnen De Beweging te vergroten en vormt zo een samenbindend element. Vooral voor actiegroepen buiten de Randstad is N.N. een van de weinige contacten met de rest van De Beweging. En met meer krediet dan BLUF!, omdat de ex-Onkrutkern die daar de dienst uitmaakte door velen als arrogant bestempeld werd.

Meer dan BLUF! staat N.N. open voor al het actienieuws: variërend van acties van binnenschippers tot en met de procesverklaring van RaRa. De inspirerende functie van N.N., naast die van spreekbuis, kwam vooral tot uiting na het publiceren van de eerder genoemde sabotagehandleiding voor (Shell-) pomstations. Vele actievoerders blijken zich door de aangegeven methodiek te hebben laten inspireren.

Toekomstperspectief

Hoewel alle ingrediënten voor een succesvol (actie-) blad aanwezig lijken te zijn, zijn er nog vele obstakels op de weg naar een onafhankelijk en rendabel bestaan. Zo blijft het aantal abonnees (500) achter bij de verwachtingen en heeft men nog zeker 400 abonnees nodig om een rendabele exploitatie mogelijk te maken. Gelet op de ervaringen van BLUF!, zijn opzienbarende en geruchtmakende publicaties het beste middel tot vergroting van de aftrek. Een andere dreiging vormt de eerdergenoemde ex-Onkruid-kern, die indertijd de opheffing van BLUF! bepleitte, en nu de betwiste nalatenschap van BLUF! (apparatuur en kapitaal) wil aanwenden voor een ander, naar eigen wensen en ideologie ingericht (actie-) blad.

Situatie in de kraakbeweging

Van de landelijke politieke kraakbeweging zoals die zich eind jaren zeventig, begin jaren tachtig manifesteerde is weinig meer over dan een aantal plaatselijke, minuscule kraakgroepen.

Incidenteel is er wel sprake van gezamenlijk optreden, vooral bij dreigende ontruimingen, maar van een goed geoliede landelijke structuur is geen sprake meer. Pogingen om de kraakbeweging te herstructureren mislukten.

Als reactie op de zogenaamde leegstandswet ontstond in 1986 bij de kraakbeweging de behoefte de contacten tussen de diverse stedelijke kraakgroepen weer aan te halen teneinde een gezamenlijke vuist te kunnen maken tegen de toenemende "overheidsrepressie". Dit resulteerde medio 1986 in de heroprichting van het Landelijk Overleg Kraken (LOK) dat ten doel had gegevens uit te wisselen omtrent ontruimingsprocedures en tot afspraken te komen over gezamenlijk uit te voeren activiteiten. Het LOK kwam in de periode eind 1986-begin 1988 diverse malen bijeen waarbij behalve over kraakzaken ook over andere deelstrijden tegen de "overheidsrepressie" werd gesproken. Gaandeweg werd het LOK meer en meer geplaagd door een afnemende belangstelling en sedert begin 1988 leidt het een zieltogend bestaan.

Ook plannen van de Amsterdamse "kraakfundamentalisten", voornamelijk afkomstig uit de Staatsliedenbuurt, om de landelijke kraakbeweging te restaureren, lijken op niets uit te lopen. In de optiek van deze groep zou de kraakbeweging hervormd moeten worden tot de gepolitiseerde beweging die het in de jaren zeventig was. (zie 4e KO 1987).

Door het arrogante, agressieve optreden van deze lieden tegen andersdenkenden en tegen vermeende "verraders", vonden hun ideeën bij de rest van de kraakbeweging geen gehoor.

De "Verradersgroep" is momenteel inactief; brochures, die als vervolg op de uitgave "Parels voor de Zwijnen" (dec.'87) in de eerste helft van dit jaar hadden moeten verschijnen en waarin de visie van deze groep in de huidige kraakbeweging aan de orde zou komen, hebben nog steeds het licht niet gezien.

Een derde te onderscheiden initiatief tot structurering van de kraakbeweging is die van de zogenaamde "Autonomen". Krakers uit diverse steden, die zich tot deze categorie rekenen, kwamen eind 1987 een aantal malen bij elkaar met de bedoeling tot een gezamenlijke lijn te komen. Meningsverschillen, ondermeer omtrent de inhoud van het begrip "Autonoom", leidden kort na aanvang tot beëindiging van deze overleggen.

Voornoemde initiatieven tot herstructurering moeten worden gezien als krampachtige pogingen van voormalige vooraanstaande kraakactivisten om de rudimenten van de vroegere kraakbeweging bijeen te houden.

Door gebrek aan enthousiasme en een gemeenschappelijke visie en strategie binnen de diverse te onderscheiden kraakgroepen, zijn deze pogingen tot nu toe mislukt. Wat dat betreft vergaat het de kraakbeweging op het ogenblik niet anders dan andere delen van De Beweging, waar individualisering en diversificatie hoogtij vieren.

De ideologie-discussie in De Beweging

Sedert enkele jaren, in feite sinds het begin van de aan de RARA-dadergroep toegeschreven aanslagen duikt een anti-imperialistische ideologie als drijfveer op in de claims en discussiestukken die aan deze acties worden gekoppeld. Deze politiek-ideologische visie en het deel van De Beweging dat zich deze visie eigen maakte en uitdraagt, kwamen in Het tweede Kwartaaloverzicht 1988 uitgebreid aan de orde. In deze bijdrage worden de effecten van dit gedachtengoed op het overig deel van De Beweging geschetst.

Aanvankelijk was het anti-imperialistische gedachtengoed slechts voor enkelen binnen de enkele duizenden personen tellende Beweging een onderdeel van de motivatie voor het actievoeren. Het vormde voor deze personen geen leidraad voor het handelen, werd niet als dogmatisch uitgangspunt gehanteerd, maar gold meer als extra argument bij "het actievoeren vanuit de emotie". Slechts gaandeweg werd voor deze kleine (Amsterdamse) groep in een rijpingsproces als gevolg van de opgedane ervaringen, de gevoerde discussies over doel en zin van de gevoerde acties en hun (al dan niet bestaande of gewenste) onderling verband, dit gedachtengoed uitgangspunt en kapstok voor aanslagen. Door de veelal afwijzende reacties van het overig deel van De Beweging op de gewelddadige aard van de acties, en het cynisme in de commentaren op de ideologische motivatie bleef navolging vooralsnog uit; De Beweging, wars van ieder dogmatisme en vermeend opgedrongen "ideologisch leiderschap" had geen enkele interesse.

De "anti-impis" waren evenwel inmiddels in contact gekomen met gelijkgestemden uit andere steden en groepen en zodanig overtuigd van de waarde van hun, naar eigen gevoel, overzichtelijke en bruikbare kapstoktheorie dat pogingen in het werk werden gesteld om dit gedachtengoed in interne discussies uit te dragen. Hiertoe werd al in 1986, maar in sterkere mate in 1987 in gespreksgroepen met andersdenkende maar bekende "oude getrouwen" voorbereidingen getroffen voor het eind 1987 gehouden driedaagse Congres Solidariteit en Verzet, waaraan een geselecteerde groep van 200 activisten deelnam. Het juiste moment voor een diepgaande discussie leek aangebroken: De Beweging was door versnippering, actiemoeheid en bloedarmoede in een toestand van malaise geraakt.

De hoge verwachtingen van de anti-impis werden niet beantwoord; het resultaat was mager. De gemiddelde activist bleek te autonoom ingesteld en niet ontvankelijk voor een allesomvattende theorie als leidraad voor een toekomstig activisme, waarbij geen plaats was voor een emotioneel vrijheid- blijheid-activisme.

Gesteld kan worden dat na het congres de oorspronkelijke scheiding der geesten in stand was gebleven en door de (ook later in de actiebladen gevoerde) discussie zelfs versterkt was.

Vanaf begin 1988 zijn een aantal gebeurtenissen echter sterk van invloed geweest op een verdere ontwikkeling en verspreiding van het anti-imperialistische gedachtengoed: de aanslag in januari op paspoortdrukkerij ELBA, vestiging van de Groningse anti-imperialistische boekhandel "Slagerzicht" inclusief "staf" in Amsterdam, oprichting van anti-impis vrouwengroep "De Wilde Roos" te Amsterdam en als belangrijkste de arrestaties van de RARA-verdachten op 11 april.

Door deze ontwikkeling kon een zekere concentratie van personen met een anti-imperialistische visie deze veelvuldig en uitputtend aan de orde stellen.

Door de schok van de arrestaties liet De Beweging de uiteenlopende activiteiten en publicaties van deze groep aanvankelijk kritiekloos over zich heenkomen; gevoelens van solidariteit overheersten, of, zoals het actieblad N.N. het verwoordde in een commentaar na de rechtzitting op 10 augustus:

"Wij beschouwen de eis van zeven jaar.... als een regelrechte oorlogsverklaring aan ons allen.... wij zijn kompromisloos, radicaal en bovenal: solidair".

De geboden ruimte werd door het anti-imp-kamp goed benut. In de periode tussen 11 april en 24 augustus, de dag waarop de RaRa-verdachte werd veroordeeld, werd ondermeer het volgende ondernomen:

- In de actiebladen werden de achtergronden van de RaRa-strijd toegelicht en onderbouwd; in de (schriftelijke) discussies werd kritiek soms vrij hautain van de hand gewezen.
- De RaRa-verdachte schetste in zgn. bajesbrieven zijn gedachtengoed en gaf antwoord op vragen van sympathisanten.
- De "arrestantengroep", sympathisanten uit voornamelijk de groep RaRa-verdachten, stelde een 90 pagina's tellende thema-brochure samen.
- In vijf steden werden informatie-avonden georganiseerd over de procesvoorbereiding.
- In het Amsterdamse kraakcomplex Vrankrijk werden twee thema-avonden georganiseerd.
- Op 9 augustus werd in Paradiso een grootscheepse manifestatie georganiseerd waaraan + 750 personen deelnamen.
- De RaRa-verdachte legde een uitgebreide en ruim verspreide procesverklaring af die als samenvatting van het gedachtengoed mag worden gezien.

Het is niet verwonderlijk dat deze golf van publiciteit tot enkele duidelijke gevallen van navolging heeft geleid: een aanslag bij een Philipsvestiging te Amsterdam en een actie bij Unilever Rotterdam werden gevolgd door een claimbrief en persverklaring in RaRa-stijl. Ook legde een arrestant inzake een vernielingsactie bij een Shell-station een procesverklaring in de stijl van de RaRa-verdachte.

De toonzetting in een aantal activistenbladen vertoont anti-imperialistische trekken, hetgeen goed past bij het onderwerp dat in de afgelopen tijd veel aandacht trok en in het verlengde van het totaal ligt: de IMF-Wereldbank conferentie te Berlijn.

Hoewel geconstateerd mag worden dat het anti-imperialistische gedachtengoed inmiddels bij De Beweging nadrukkelijk bekend is gesteld, is van een brede acceptatie geen sprake. Tekenend is dat na de uitspraak op 24 augustus 1988 de eerste oprechte (zelf)kritiek weer is verschenen.

In de actiebladen werd door critici gesproken in termen als "het rammen en kraken als een oude wekker" van de theorieën waarvan het gebrek aan helderheid door blinde dadendrang wordt gecamoufleerd. Men schat de anti-imperialistische aanhang op "waarschijnlijk net genoeg voor een front van politiek eenzamen". Een ander sprak van hapklare anti-impi brokken die aanvankelijk kritiekloos geconsumeerd werden, maar nu tot bezinning nopen.

Kortom: een breed front van gemotiveerde revolutionairen onder aanvoering van een anti-imperialistische elite van super-activisten ligt nog ver weg.

V. TERRORISME

=====

P.I.R.A.

In het vorige kwartaaloverzicht is uitgebreid ingegaan op de gewijzigde modus operandi van de P.I.R.A. met betrekking tot haar aanslagen op het Europese vasteland. Tevens werd de verwachting uitgesproken dat nieuwe aanslagen zouden volgen. Het laatste is inmiddels bewaarheid geworden. Britse bases in Duisburg en Düsseldorf, alsmede de Belgische kustplaats Oostende, hebben de gewelddadige lange arm van de P.I.R.A. gevoeld.

Deze aanslagen zullen in het eerste deel van deze bijdrage kort worden geschetst.

Met betrekking tot de gewijzigde modus operandi lijkt een bevestiging gevonden te zijn in de arrestatie van Terence McGl en Gerard H. op 30 augustus j.l. in West-Duitsland.

P.I.R.A.-aanslag te Duisburg

Op woensdag 13 juli om 03.11 uur ontplofte bij een slaapvertrek van Britse militairen op de kazerne "Glamorgan Barracks" te Duisburg een bom, die acht Britse soldaten verwondde en het gebouw zware schade toebracht.

Tussen 03.10 en 03.15 uur werd in de omgeving van de kazerne een goudkleurige BMW 320 of 323 met Nederlands kenteken (NY-..-..) gesignaleerd die zich met grote snelheid van de plaats des onheils verwijderde. Toen een politie-auto de achtervolging inzette werd hij vanuit de BMW beschoten. Hierdoor ontkwamen de vermoedelijke daders. De politie vond een aantal kogels van het kaliber 7.62.

Ballistische proeven hebben aangetoond dat de kogels, gevonden te Roermond op 30 april en te Duisburg, uit hetzelfde wapen zijn afgevuurd.

Voorts hebben getuigen verklaard dat een van de terroristen een vrouw was, hetgeen associatie oproept met de bomaanslag te Nieuw-Bergen waarbij waarschijnlijk ook een vrouw betrokken is geweest.

De bomaanslag op "Glamorgan Barracks" werd geclaimed door de P.I.R.A.

P.I.R.A.-aanslag te Düsseldorf

Op vrijdag 5 augustus om 12.00 uur ontplofte een bom die was geplaatst bij het hek rond de Britse kazerne "Roy Barracks" te Ratingen, nabij Düsseldorf.

Het hek werd over een lengte van 8 tot 10 meter vernield. Een barak werd licht beschadigd. Door rondvliegende splinters werden drie Britse soldaten en een burger-employe licht verwond.

De bom toonde enige gelijkenis met die, welke op 3 mei in Bielefeld onschadelijk werd gemaakt. Ook deze aanslag werd opgeëist door de P.I.R.A.

P.I.R.A.-aanslag te Oostende

Op vrijdag 12 augustus, om 20.55 uur, werd in de straten van de Belgische kustplaats Oostende het vuur geopend op de auto van de Britse adjudant-onderofficier Richard Michael H . Deze was op slag dood. De twee daders losten zes schoten op het moment dat H voor een verkeerslicht moest stoppen en verdwenen daarna te voet naar het centrum van Oostende.

Onderzoek heeft uitgewezen dat er geschoten is met Webley .38 revolvers. De aanslag werd wederom opgeëist door de P.I.R.A.

De aanhouding van T. McGl en G. Hl

De opsporing van de vermoedelijke daders van voornoemde aanslagen bleek een vrijwel onmogelijke opgave, totdat op 30 augustus bij de Nederlands-Duitse grens in Limburg twee Ieren werden aangehouden. Die nacht, om 23.55 uur bevond zich bij de "groene" grensovergang nabij Waldfeucht (B.R.D.) een patrouillerende Duitse douane-ambtenaar. Zijn aandacht werd getrokken door een witte Peugeot 205 met het Duitse kenteken MZ-EP762 met daarin twee inzittenden. Met getrokken dienstpistool sommerde deze ambtenaar de inzittenden uit te stappen.

Met de arrestatie van McG en H mag dan ook niet gesteld worden dat voorlopig een einde is gekomen aan de P.I.R.A.-terreurgolf. Het zal de P.I.R.A. naar alle waarschijnlijkheid niet veel moeite kosten hun plaatsen op te vullen. De dreiging voor P.I.R.A.-aanslagen op zowel korte als lange termijn blijft derhalve hoog.

Aanslag op "City of Poros"

In de ochtend van 11 juli ontplofte een autobom op de kade van de Griekse havenstad Trocadero. Bij deze, naar alle waarschijnlijkheid voortijdige, explosie kwamen twee personen van Arabische origine om het leven. Later die dag openden terroristen in het wilde weg het vuur op de passagiers van het cruise-schip "City of Poros", dat op weg was naar Trocadero. Bij deze aanslag kwamen elf personen om het leven, waaronder enkele van de terroristen, en raakten meer dan honderd opvarenden gewond. De Griekse autoriteiten kwamen met de voor de hand liggende veronderstelling dat beide gebeurtenissen met elkaar in verband stonden. Het daarop volgende onderzoek van de Griekse politie leidde tot de identificatie van vier personen wier betrokkenheid bij de gebeurtenissen, aan de hand van getuigenverklaringen en het gevonden bewijsmateriaal, kon worden vastgesteld. De waarschijnlijke leider van het groepje terroristen werd geïdentificeerd als de Libiër Hejab J. .

Opleving Dev Sol-activiteiten in Nederland

De schietpartij die op woensdag 6 juli j.l. in het Amsterdamse Turkse koffiehuis "Zwarte Zee" plaatsvond, blijkt het gevolg te zijn geweest van een poging tot afpersing van Turkse criminelen door leden van de links-extremistische terreurorganisatie Dev Sol.

Dev Sol

De in 1978 uit de radicale studentenbeweging in Turkije ontstane terreurorganisatie Devrimci Sol (Revolutionair Links), tracht haar Marxistisch-Leninistische idealen op gewelddadige wijze te verwezenlijken. In de roerige jaren voor de staatsgreep van generaal EVREN in september 1980 was de organisatie ondermeer verantwoordelijk voor aanslagen en moorden op Turkse politici en hoge ambtenaren. Na de coup slaagden de Turkse militairen erin door middel van een strenge vervolging Dev Sol voor een belangrijk deel te ontmantelen, hetgeen leidde tot de vlucht van veel overgebleven Dev Sol-activisten uit Turkije naar West-Europa. Dit had tot gevolg dat de organisatie haar activiteiten vooral vanuit West-Duitsland voortzette, totdat ook daar Dev Sol in 1983 tot verboden organisatie werd verklaard.

Hoewel de organisatie later de naam veranderde in Avrupa da Dev Genc (Revolutionaire Jeugd in Europa), is zij na 1983, voor zover waarneembaar, nauwelijks meer actief geweest.

Ook in ons land, waar Dev Sol in een aantal grote steden aanhang heeft, was het rond de organisatie na 1983 tamelijk rustig. Dat beeld veranderde echter toen in juni 1987 een aantal van haar leden als protest tegen het Turkse bewind in het centrum van Amsterdam enige tijd een Turkse bank bezet hielden.

Bij deze actie, waarbij overigens geen geweld werd gebruikt, werden enkele personeelsleden van de bank enkele uren in gijzeling gehouden. Nadat de bezetters de pers te woord hadden gestaan, werd besloten de actie te beëindigen en konden ze door de politie worden aangehouden.

Schietpartij in Amsterdam

Op 6 juli 1988 bezocht een zestal gewapende Dev Sol-leden een koffiehuis in Amsterdam in het kader van een "geldinzamelingsactie". Tevoren hadden zij reeds een aantal als crimineel bekend staande Turkse bezoekers van het koffiehuis te kennen gegeven dat er een financiële bijdrage van hen verwacht werd.

Het onderzoek leerde dat Dev Sol al enige maanden op dit terrein actief was geweest. De afpersers benaderden Turkse criminelen telefonisch met de mededeling dat voor "bescherming" betaald diende te worden en bezorgden ter ondersteuning van deze eis een vermoedelijk uit West-Duitsland afkomstige afpersingsbrief, met het opschrift "Dev Sol, Revolutionaire Jugend".

De aldus verkregen gelden zouden onder andere bestemd zijn voor de aanschaf van wapens, teneinde de door de organisatie gevoerde ondergrondse strijd tegen de Turkse overheid te ondersteunen en nieuw leven in te blazen.

Men werd "aangeslagen" voor bedragen van fl. 5.000 tot fl. 100.000 en ontving na betaling een soort betalingsbewijs.

Commentaar

Opvallend was de reeks moorden en aanslagen die het afgelopen half jaar in Turkse kringen in binnen- en buitenland viel waar te nemen.

In mei van dit jaar werd in Nantes getracht de leider van Dev Sol in Frankrijk, Pasha G , te vermoorden. Een en ander als gevolg van een discussie binnen Dev Sol.

Half juni raakte de Turkse premier Turgut OZAL in Istanboel licht gewond bij een moordaanslag, toen tijdens een spreekbeurt plotseling op hem werd geschoten.

Op 27 juni j.l. werd de voorzitter van de Turkse Arbeidersvereniging in Nederland (H.T.I.B.), Nihat K [redacted], in Amsterdam om nog onduidelijke redenen vermoord.

Ofschoon er geen direct verband is aangetoond tussen de gebeurtenissen onderling, lijkt er wel een zekere radicalisering aan de gang, met name binnen links-extremistische organisaties.

De wetenschap dat er de afgelopen tijd ook in de ons omringende landen sprake is van een opleving van Dev Sol-activiteiten onderstreept het feit dat waakzaamheid voor een dergelijke organisatie geboden blijft.

=====